

וילך
התשע"ו

"לעבור את הירדן"

מאת

יצחק חיים סבתו

א.

בפרשת השבוע שב משה ומדגיש את העובדה כי אינו עובר את הירדן בצו א-לוהי. "וד' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה. ד' א-לוהיך הוא עובר לפניך... יהושע הוא עובר לפניך כאשר דיבר ד'".

אומר משה –"בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא" פשט הדברים שאינו יותר 'המוציא והמביא את ישראל. לא כובש יותר יעדים חדשים(מוציא) ומביא אותם אליהם(ומביא).

אך ברובד עמוק יותר אומר משה – אכן הוצאתי את ישראל ממצרים (לצאת) אך איני משלים את המלאכה ואיני מכניסם לארץ. כבר אין עוד אפשרות כזו כיון שהים מלאו ימי ושנותיי ומעביר אני את השרביט. יהושע הוא האיש 'שיבוא' לפניהם לארץ ויביא אותם אליה. וכפי שאומר בפירוש בהמשך ליהושע " כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ".

ב.

מעשה זה של כניסה לארץ ישראל והבאת ישראל אליה מכונה, כפי שמופיע בראש המאמר, 'לעבור את הירדן'.

לכאורה מדובר כאן על מעשה טכני של חציית מי הירדן בדרך לארץ. אך התורה נותנת לו משמעות גדולה מאד ומכנה את זכות הכניסה או את אי-זכות הכניסה לארץ כהיתר לעבור את הירדן או המניעה ממעבר זה.

ותמוה הדבר מדוע לא תדגיש את הכניסה לארץ בשפה אחרת כמו בפרשת כי תבא במעשה הביכורים "כי תבא אל הארץ", וכמו שמשה אומר ליהושע בפסוקים המובאים לעיל מהפרשה - 'כי אתה תבוא.. אל הארץ'!?

ותמיהה זו מתחדדת ומחריפה כאשר שבים אנו להתבונן בפסוקים המתארים את מאבק משה בגזירה הקשה לא להיכנס לארץ אשר בפרשת ואתחנן. שם משה מעתיר בתפילה ותחננני ואמר "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה..". ותשובת הבורא היא חיובית לבקשת הראייה, אך שלילית לבקשת המעבר "וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה" גם כאן אנו רואים את תיאור עיקר בקשת הכניסה לארץ והסירוב כבקשה 'לעבור את הירדן', ולא ככניסה או 'ביאה אל הארץ'.

דומה כי מסר מהותי בנוגע לזכות הכניסה לארץ נצפן בביטוי המודגש הזה.

במאמר זה נבקש אחריו אולי נזכה ונמצא דברי חפץ.

ג.

נפתח דווקא במקור האחרון בפרשת ואתחנן. מילה אחת בפרשייה זו שופכת אור על הביטוי 'לעבור' והוא מקבל באספקלריה שלה משמעות חדשה לגמרי.

כך מתאר משה את סירוב הבורא לבקשתו " ויתעבר ד' בי למענכם ולא שמע אלי". פירש רש"י "נתמלא חימה". ומקורו בספרי¹.

כלומר 'ויתעבר' לשון 'עברה' וכעס. מידת הדין הקשה נמחתה על משה ומנעה מילוי בקשתו.

¹ פנחס קלה'.

בולט הדבר כי מילה נדירה זו נבחרה להופיע דווקא כאן בסמיכות לבקשת משה בלשון- 'אעברה נא', ולסירוב ד' בלשון 'לא תעבור'.

בכדי לפענח משמעות הדברים נתבונן בגמרא במסכת ברכות² העוסקת בתפילה קצרה שאדם הנמצא במקום סכנה מתפלל, וכך אומרת המשנה "רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפילה קצרה : "הושע ד' את עמך את שארית ישראל", בכל פרשת העיבור יהיו צורכיהם לפניך ברוך אתה ד' שומע תפילה" ומסבירה הגמרא 'מאי פרשת העיבור'? אמר רב חסדא **אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאישה עוברה**, יהיו כל צרכיהם לפניך" כלומר הולך במקום סכנה בו מתוחה מידת הדין, מקצר בתפילתו ומתפלל שלמרות 'העברה' אם קיימת, תשמע שוועת ישראל ותושיעם.

מעניין הדבר כי יש כאן דו משמעות 'עברה' 'ועובר' ותמוה מדוע הדימוי לכעס הוא כמו שאישה מלאה בעוברה. וכי לא מצינו דימויים אחרים טובים יותר?! כמו בור מלא מים או קופה מלאה חרדל וכו'!

אלא נראה כי בכאן הרמז למשמעות מידת הדין. אין עניין מידת הדין לכעס ועונש בעלמא. אלא יש כאן הכנה לעליית מדרגה. כמו אשה בהריונה, אשר מתקיים בה 'הרבה ארבה עצבונך והרונך' ותקופה רגישה היא ולא קלה עבור האישה והסובבים אותה, אין כאן 'דין' בעלמא אל 'תקופת מעבר', הכנה היא למדרגה החדשה המופיעה בדמות ילד שמופיע עולם.

אדם ההולך בדרך, ודרך מקום מעבר הוא בין שלב לשלב, במקום 'סכנה' וזקוק לתפילה מיוחדת. שגם 'הריון' זה יעבור בשלום ויעלה למדרגה הראויה לו.

.T

נשוב למשה.

מעברות הירדן הם הביטוי למידת הדין אותה צריך לעבור בכדי לזכות לעליית המדרגה להיכנס לארץ ישראל. משה לא זכה לעבור בכור מידת הדין הזו משום דורו דור המדבר שלא היה במדרגה הראויה לארץ תמדה 'ויתעבר ד' בי למענכם'. מידת הדין 'הכעס הא-לוהי חל על משה משום ישראל שבאותו הדור ולמענם.

'אעברה נא' היינו אזכה לעבור את 'מעברות הירדן' - מידת הדין. על כן פותח משה בלשון 'א-דני' שמבטאת מידת הדין.³

הירדן עצמו כנהר, מבטא מידת הדין: גם בשמן ירדן, המכיל את המילה דין. גם במדרשו שנהר זה מכוון כנגד 'נהר דינור' של מעלה. שהוא מזכך הנשמות מחלאתן למען יעלו למדרגתן הראויה להם. 'דינור' אותיות 'ירדן'.

ובמקום אחר אומרת הגמרא כי נהר הירדן נקרא כך על שם שבא מ'דין'. וכידוע דן מכונה בתורה. 'כדן ידין עמו'.

.ה.

ולא רק בשמו ובמדרשו, אלא כל מהלך מעבר הירדן, הינו מעבר בברית ד' ובאלתו. עם האבנים אשר היו שם מצבה, ונלקחו משם לברית בהר עיבר וגריזים.

עמדו המים בנס. רק לראויים להיכנס. ושם מכונה ארון הברית כארון ד' 'אדון כל הארץ'- לשון דין.

² כט :

³ כמבואר ברמב"ן במקום. ובמדרש.

גם שנים רבות אחר כך האמורא רבי זירא מסר נפשו לעבור את הירדן כיון שזהו מקום שמשה ואהרון לא זכו' ובמסירת נפש הזו זכה בדין ועבר.

ללמדך כי כל כניסה מחדש לארץ ישראל כרוכה 'במעבר ירדן', בתקופת מעבר אשר יש בו דין גדול ומטרותו עליית המדרגה.

וידוע הקשיים הרחוניים, ופיזיים אשר היו מנת חלקם של העולים לארץ בתחילה. (ואולי מכאן סוד 'המעברות' ודו'ק) אלו הם 'מעברות הירדן' כזכות הכניסה לארץ.

.1

שלושה רגלים יש לנו : פסח שבועות וסוכות.

אך המשנה מכניסה לפני סוכות את ראש השנה ואומרת 'בארבע הפרקים העולם נידון'. ובסוכות על המים.

כלומר לפני חג הסוכות שהוא חג האסיף. סיום מעגל השנה של חג האביב וחג הקציר, הרי עוברים דרך ראש השנה. 'מעבר הירדן' בכדי לזכות למדרגה של שנה הבאה. הרמוזה במים.

המים החדשים הם הדרגה החדשה הצריכה להופיע ובעטייה באים התבואה והפירות החדשים שבפסח ובשבועות. בכדי להגיע לדרגה זו עוברים דרך ראש השנה.

והאדם מתעלה ושב וזוכה שימי הדין מתמתקים לרחמים (לשון רחם) ומגלים את הלידות החדשות בכל התחומים.

תעבירו שופר... הוא הממתק הדין, ומן המיצר קראת י-ה (בראש השנה ובכיפור) ענני במרחב י-ה. (בסוכות).

יהי רצון שנזכה ברחמים הגדולים לכל ישראל אמן.